

ВЫЗНАЧЭННЕ РЭПРЭЗЕНТАТЫЎНАГА
ТВОРА БЕЛАРУСКАГА ДЭКАРАТЫЎНА-
ПРЫКЛАДНОГА МАСТАЦТВА НА ПРЫКЛАДЗЕ
АБ'ЕКТА “УЗДЫХ” (1984) ВОЛЬГІ САЗЫКІНАЙ

АЛЕНА АТРАШКЕВІЧ-ЗЛАТКАВІЧ

Анотацыя: У межах стварэння каталога рэпрэзентатыўных твораў Беларусі ХХ–ХХІ стагоддзяў на ролю такога твора ў дэкаратыўна-прыкладным мастацтве 1980-х гадоў вылучаецца аб'ект “Уздых” (1984) Вольгі Сазыкінай. Твор аўтара адлюстроўвае трансфармацыю функцыі побытавай шкляннай рэчы на шляху да канцэптуальнага пластычнага аб'екта.

Ключавыя словы: каталог рэпрэзентатыўных твораў Беларусі, беларускае ДПМ, Вольга Сазыкіна.

DETERMINATION OF REPRESENTATIVE WORKS
OF THE BELARUSIAN DECORATIVE ARTS THROUGH
THE EXAMPLE OF THE “SIGH” OBJECT (1984)
BY VOĹHA SAZYKINA

Abstract: As part of the catalogue of representative Belarusian artworks of the 20th-21st centuries, Volha Sazykina's object “Sigh” (1984) can be allocated for the role of such work in the decorative arts of the 1980s. Through this art piece, the author traced the function transformation of a household glass thing on its way to a conceptual flexible object.

Keywords: Catalogue of Representative Works of Belarus, Belarusian Decorative Arts, Volha Sazykina.

Прагрэсіўнай з'явай перыяду 1970–1980-х гадоў у гісторыі айчынай культуры з'яўляецца дэкаратыўна-прыкладное мастацтва. За гэтыя дзесяцігоддзі моцныя змены адбыліся і ў беларускім мастацтве шкла. У шкловытворчасць прыйшлі мастакі, творчыя канцэпцыі якіх значна адрозніваліся ад папярэдніх. Законы развіцця мастацтва шкла бескампрамісна пераглядаліся і рэдагаваліся смелым, іранічным маладым пакаленнем: каваліся новыя арт-маніфесты, пастуляваўся новы кодэкс эстэтыкі рэчаў. Увасабленнем эпохі “залатых” для беларускага шкларобства 1980-х гадоў стала асоба мастака Вольгі Сазыкінай. Яе аб'ект “Уздых” (1984) у межах стварэння каталогу рэпрэзентатыўных твораў Беларусі XX–XXI стагоддзяў вылучаецца на ролю такога твора ў дэкаратыўна-прыкладным мастацтве 1980-х гадоў.

Вольга з'яўляецца адным з нешматлікіх выпускнікоў спецыялізацыі “шкло” кафедры ДПМ БДТМІ (Беларускага дзяржаўнага тэатральна-мастацкага інстытута). У 1979 годзе яна папоўніла калектыў мастакоў шклозавода “Нёман”, дзе цягам 10 год мела магчымасць прафесійнай рэалізацыі. Адпаведна, актыўным матэрыялам прафесійнай дзейнасці мастака стала шкло. Адзначаны перыяд стаў для Вольгі Сазыкінай не вельмі працяглым, але значным і насычаным этапам творчага лёсу і творчай актыўнасці. Як вядома, наступны перыяд свайго жыцця Вольга прысвяціла разнастайным творчым практыкам, пашырыўшы шэраг сваіх выяўленчых сродкаў і матэрыялаў. Яна працавала з жывапісам, графікай, відэа, у апошнія гады – з канцэптуальным мастацтвам. Але мысленне прынцыпамі транспарэнтнасці, увабранымі з вопыту ўзаемадзеяння з субстанцыяй шкла, скразным матывам прасочваецца ва ўсіх яе праектах.

Прафесійная дзейнасць Вольгі ў якасці мастака-праекціроўшчыка мастацкага і спажывецкага шкла на шкловытворчасці “Нёман” прадугледжвала распрацоўку рэчаў для масавай і серыйнай прадукцыі, а таксама стварэнне аўтарскіх аб'ектаў са шкла. Стварэнне кожнай творчай працы ў абставінах і ўмовах прамысловай вытворчасці мела сваю спецыфіку. Нагодай да іх з'яўлення была назіральнасць, творчая інтуіцыя, актыўныя тэхнічныя эксперыменты і пошукі індывідуальнага метаду працы з матэрыялам. Твор “Уздых” Вольгі Сазыкінай канцэнтруе ў сабе шэраг вартасцяў, якія характарызуюць яго як з'яву выключна прагрэсіўную ў беларускім шкларобстве і ў нацыянальнай культурнай прасторы ў цэлым:

- праца адлюстроўвае трансфармацыю функцыі побытавай шкляной рэчы на шляху да канцэптуальнага аб'екта. Такім чынам пераадольваецца звыклая прыкладная функцыя дэкаратыўнай рэчы ў прадметным асяродку чалавека.

- характар узаемадзеяння матэрыялу “шкло” і чалавечага арганізма надае антрапаморфнасці твора кантэкстуальнае гучанне.

- вобразная структура твора раскрываецца ў экзістэнцыі шматслойнай метафары і асацыятыўнасці.

- кінетычная дынаміка твора дадае яму камунікатыўнае значэнне.

Візуальна твор Вольгі Сазыкінай змяшчае ў сабе аўтарскую вынаходлівасць у пластычным увасабленні фізічнага памеру глыбіні ўздыху. Мы бачым, па сутнасці, “пузыр” з адбіткам далоні, якая “трымае” ўвабранае паветра – парадаксальную ў сваёй прастаце трактоўку важкасці бязважкага. Бясколernasць тонкага шкла дазваляе аўтару дасягнуць мяжы прасторавай напоўненасці аб’екта. Выдзьмутае форма здольная ледзь-ледзь хістацца – твор прыходзіць у метрычны рух ад дотыку і нават нячутнага подыху, што з’яўляецца рэдкім фактам/прыкладам тактыльнага ўзаемадзеяння ў сферы айчыннага мастацтва шкла разгляданага перыяду.

Тонкае бескаляровае і амаль да краю выдыхнутае шкло сваёй унутранай прасторай, якая наскрозь праглядаецца, узаемадзеінічае з вонкавым асяроддзем. Празрыстая пустэча адчувальна важыць і чытаецца як насычаная метафізічная субстанцыя. Раструб капы¹ твора неапрацаваны, неакультураны і, адпаведна, свабодны ад уніфікаванай у прадметах дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва глянцавай празрыстасці паліраванага краю. Скрозь праўду яго “жывой” вастрыні мастаком транслюецца ўразлівасць і экзістэнцыйная трывожнасць за лёс чалавецтва. Паглыблены псіхалагізм працы ў сваёй унутранай засяроджанасці ўсё ж апелюе да спадзявання на новы глыток свежага паветра, на ідэалістычнае адраджэнне душы.

Падчас “нёманскага” перыяду сваёй творчай актыўнасці Вольга Сазыкіна выпрацавала ўласныя аўтарскія спосабы працы з матэрыялам. Праз удалыя, нават запатэнтаваныя, тэхналагічныя эксперыменты аўтарка атрымала паспяховыя вынікі ў галіне маліравання² гарачага шкла. Уключэнне ва ўнутраную прастору матэрыялу выяў прадметнага асяродку дазволіла стварыць рэлевантны адбітак уласнага сусвету. Але фундаментальнай і прынцыпова новай з’явай для беларускага мастацтва стаў вопыт звяртання Вольгі да такога традыцыйнага і самага распаўсюджанага метаду працы са шклом, як класічнае гутнае выдзіманне. Аўтарскае шкло і дагэтуль вельмі часта выконвалася мастакамі шклозавода ў гэтай тэхніцы. Але Вользе Сазыкінай

¹ Тэхнічная частка выдзіманага вырабу, якая адколваецца, адбіваецца, адразаецца альбо шліфуецца спецыяльным інструментам для канчатковай дапрацоўкі.

² (ад лацін. *mollis* – мягчэць) – метады тэрмічнага фармавання шкла, пры якім расплаў шкла накіроўваецца ў металічную, керамічную, пячаную альбо графітавую форму і застывае.

удалося пазбегнуць штампаў самавыяўлення праз дэкаратыўную скульптурнасць альбо посудавую форму, станкавы вобразны пачатак якой стаў распаўсюджаным стэрэатыпным клішэ савецкага шкларобства. Аб'ект “Уздых” дэманструе прынцыпова іншае пераасэнсаванне аўтарам гутнага спосабу формаўтварэння з далучэннем элементаў ціхага выдзімання.

Працэс выдзімання шкла напрамую атаясамліваецца Вольгай з фазай біяхімічнага забеспячэння жыццядзейнасці арганізма. Тоеснасць працэсаў становіцца канцэптуальнай асновай твора. Яна раскрываецца аўтарам праз прамы перанос фізічных асаблівасцяў цыклічнасці працы чалавечых лёгкіх на спецыфіку фізічных характарыстык шклянога матэрыялу. Апелуючы да абстрактных сутнасцяў/універсальных, мастаку ўдалося надаць форму неадчувальнай існасці, арганічна спалучаючы кантэкст і патэнцыял фармальных сродкаў выразнасці матэрыялу. Асаблівасці аўтарскага канцэпту выклікалі неабходнасць прымянення наступных прыёмаў раскрыцця вобразнай структуры аб'екта: шматслойная асацыятыўнасць, трапнасць і напружанасць метафары, плакатная знаканасць. Логіка пабудовы канцэптуальнай асновы твора “Уздых” Вольгі Сазыкінай уздзеінічае на ўзроўні самасвядомасці гледача, развіцця яго сістэмы мыслення, логікі, інтуіцыі, уяўлення, далучаючы яго да стваральнай энергіі творчага акта.

Твор “Уздых” (1984) Вольгі Сазыкінай у поўнай меры дэманструе змены, якія закранулі тагачаснае дэкаратыўнае мастацтва. Ступень фармалізацыі яго дэкаратыўных якасцяў на мяжы “залатых” 1980-х гадоў дасягнула той вастрыні, якой стала вымярацца развіццё беларускага шкла наступных трох дзесяцігоддзяў. Творчы метады мастака прасякнуты пластычнымі эксперыментамі і канцэптуалізацыяй мыслення сродкамі матэрыялу “шкло”. Аўтар сваім творам апырэджвае і прадвызначае патэнцыял вартасцяў шклянога аб'екта.

Універсальнасць творчага метаду Вольгі Сазыкінай упершыню ў беларускім выяўленчым мастацтве дазволіла разглядаць шкло як раўнапраўны матэрыял, медыю і сродак канцэптуальнага мастацтва. Упершыню выбар матэрыялу быў абумоўлены спецыфікай яго якасцяў. Трэба зазначыць, што аб'ект “Уздых” Вольгі Сазыкінай стаў пунктам адліку творчага пераасэнсавання аўтарам дыхальных практык. Пазней яны знайшлі адлюстраванне ў канцэптуальных праектах Вольгі са звяртаннем да зусім іншых выразных сродкаў і матэрыялаў. Але ў асобе Вольгі Сазыкінай факт пабудовы аўтарскага канцэпту на аснове пераасэнсавання матэрыялу “шкло”, яго метафізікі і сакральных якасцяў застаецца першым і, бадай, адзіным у гісторыі айчыннай практыкі шкларобства/мастацтва шкла.

Такім чынам, твор “Уздых” Вольгі Сазыкінай пашырае і абнаўляе разуменне спецыфікі шкла ў сістэме візуальных мастацтваў. Значнасць твора ўзрушвае і стымулюе працэсы развіцця нацыянальнай школы шкларобства, фарміраванне і абнаўленне сістэмы яе выразных і фармальна-стылістычных сродкаў.